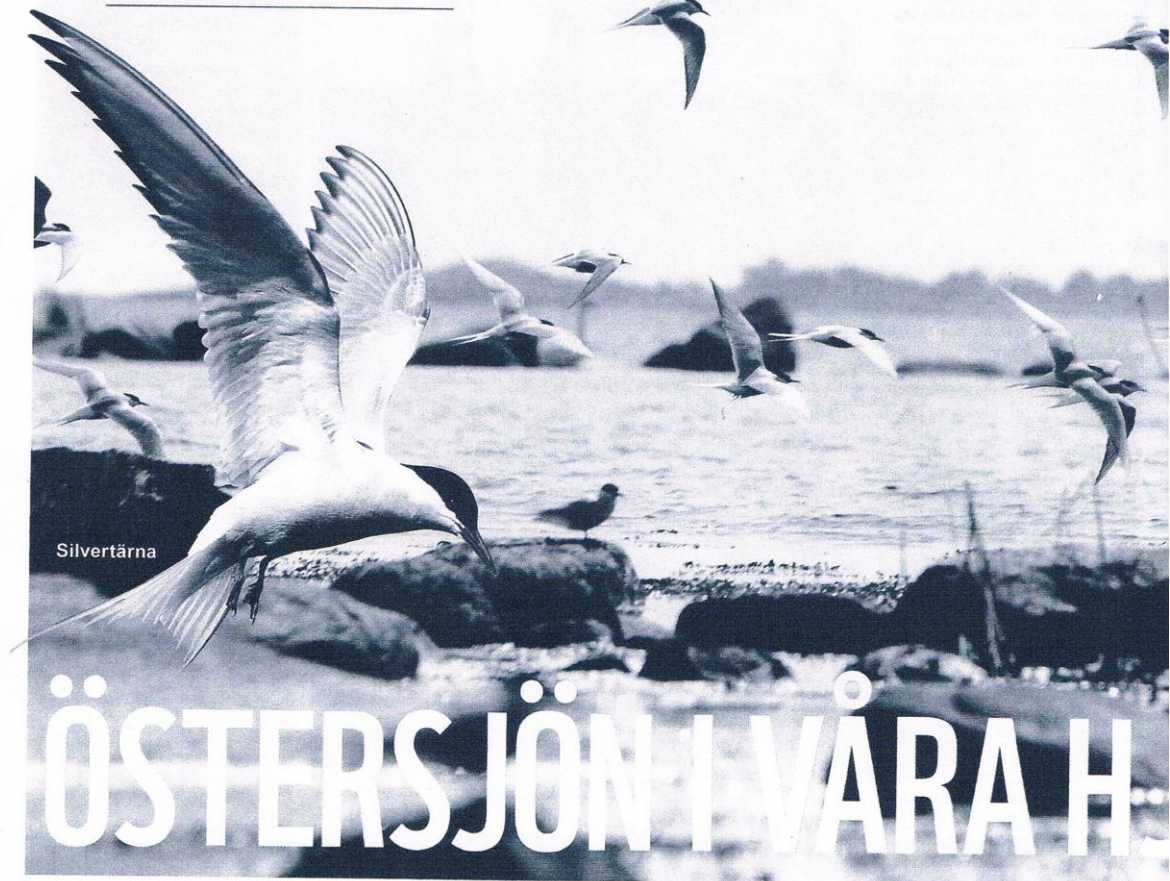

*"Utmaningarna är många
och ingen kan göra allt,
men många kan göra mycket!"*

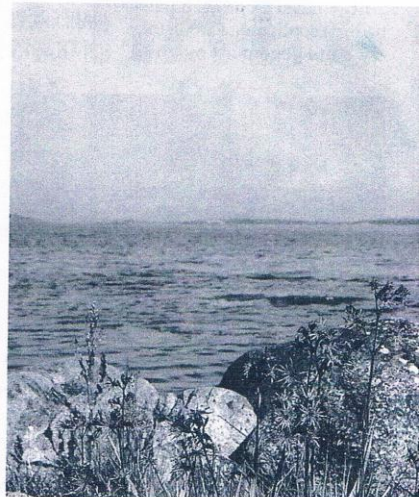

Silvertärna

ÖSTERSJÖN I VÅRA H

Rönnbär

Östersjön, vårt eget vattenrike, är oerhört betydelsefullt för natur, miljö, djur och oss människor. Ett friskt hav rymmer en rikedom av arter som har försett oss med föda så länge vi människor har funnits och WWF arbetar på bred front med Östersjöfrågor.

Text: Eva Odelius

Doft av tång, morgonstiltje med spegelblankt hav. Endast ett par sjöfåglar bryter vattenytans stillhet. En ensam svan glider långsamt fram ur vassen. Plötsligt dyker en majestätisk havsörn upp och skymmer under några sekunder den bleka morgonsolen. Vilken lycka! Till sammans med gräsäl är havsörnen en av de arter som återhämtat sig tack vare räddningsarbetet i Östersjöområdet.

För många av oss är havet synonymt med fisk: fisk att fånga, fisk att äta. Men från abborren på metspöet till dagens fyrkantiga fiskar i frysdisker är steget långt. Våra favoritfiskar är torsk, lax och strömming och fiskeindustrin har inte varit sen med att försöka ge oss vad vi vill ha. Under de senaste åren har en allt större import av fisk och skaldjur skapat ett sanslöst utbud i butikerna och i dag lockar fiskar från när och fjärran oss till köp.

Men precis som i världens övriga hav bedrivs ett alldeles för intensivt fiske i Östersjön, trots att den lagliga kvoten varit reglerad länge. Svartfisket, alltså fiskare som tar upp sina fångster utan att redovisa dem, har varit omfattande och oerhört svårt att få stopp på.

— Efter många års arbete mot det illegala fisket och för stora fiskekvoter har vi äntligen börjat se lyckade resultat, berättar Inger Näslund, som är marinbiolog och tf chef för vattenmiljöenheten

på WWF. Sedan 2010 har fisket i Östersjön följt EUs förvaltningsplan för torsk. Tack vare dessa förändringar finns det i dag miljömärkt torsk enligt MSCs kriterier från östra Östersjön, och den kan vi verkligen köpa och äta med gott samvete. Både konsumenter och restauranger, producenter och fiskeindustrin har visat sitt stöd för miljömärkt fisk och det är förstås en förutsättning för att utvecklingen ska gå åt rätt håll.

Samarbete runt Östersjön

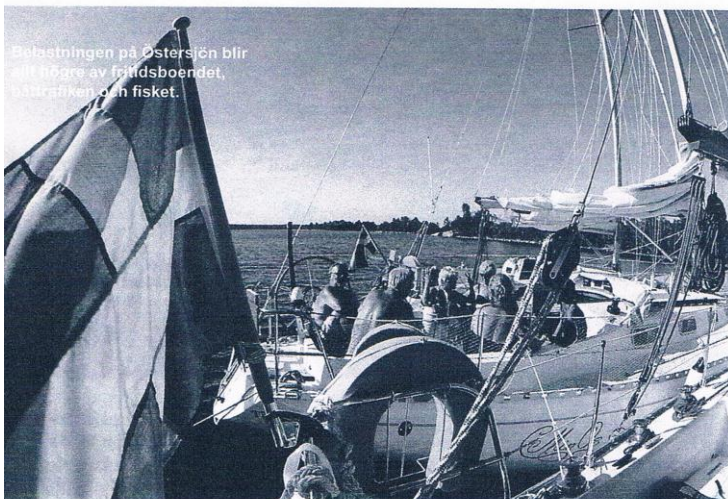
För att bevara ett friskt innanhav har WWF länge arbetat med Östersjön och det gäller inom alla områden: lokalt ute i fält, i Sverige, med våra grannländer och centralt inom EU. Gång på gång har forskare larmat om det allt sämre tillståndet i havet. Döda bottnar är ett faktum, övergödning, igenväxning, återkommande svåra algbloomingar, nya främmande arter som rubbar ekosystemen, allt mindre fiskfångster.

— Utmaningarna är många och ingen kan göra allt, men många kan göra mycket, säger Pauli Merriman, som är programchef för WWFs regionala Östersjöprogram. Vi vet att vårt arbete får mycket större genomslagskraft om vi arbetar tillsammans än om varje land kämpar ensamt och därför har vi gemensamma mål inom WWF Baltic Ecoregion Programme. Vi samarbetar också med företag och andra organisationer runt Östersjön.

Under flera år har WWF bevakat hur de olika länderna runt Östersjön sköter sina miljöåtaganden. Lova runt, hålla tunt, kan man nog säga om resultatet. I den senaste sammanställningen, Baltic Sea Scorecard 2011, har länderna inte mycket att skryta om.

— Alla undersökta Östersjöländer utom Sverige och Tyskland hamnade i botten och fick "F" i en skala från A till F. Sverige och Tyskland lyckades något bättre och fick ett "C", säger Pauli. Men det är klart att det inte räcker för att lösa miljöproblemen.

Fortfarande är ett av de största problemen övergödningen som framför allt beror på att jordbruket släpper ut så mycket kväve att det hotar havets mångfald och dess arter.

Belastningen på Östersjön blir allt högre av fritidsboendet, badsträcken och fisket.

Foto: Jerker Lokrantz / Azote

>>

Östersjön i våra hjärtan

— Vad man sällan tänker på är att varje kvadratdecimeter landområde i länderna runt Östersjön också är avrinningsområden till havet via floder, bäckar och våtmarker. Det är så lätt att glömma när man står där med lacknaftan som man tvättat målarpenseln med och bestämmer sig för att tömma den under en buske i stället för att lämna in den som farligt avfall. Det vi håller ut på land, hamnar så småningom i havet. Och all kväve och fosfor från jordbruk och avloppsrening bidrar till övergödningen av havet, säger Lennart Gladh, som arbetar med övergödningsfrågor på WWF.

Hårt trafikerad transportled

Havet är också en fantastisk transportled – utan köer eller omvägar och över 80 procent av alla världens transporter görs med fartyg. Men med vilka fartyg? Gamla läckande vrak från mindre nogräknade rederier bryr sig varken om miljön eller om sitt spillvatten och i dag finns ingen fungerande miljömärkning för fartygstransporter.

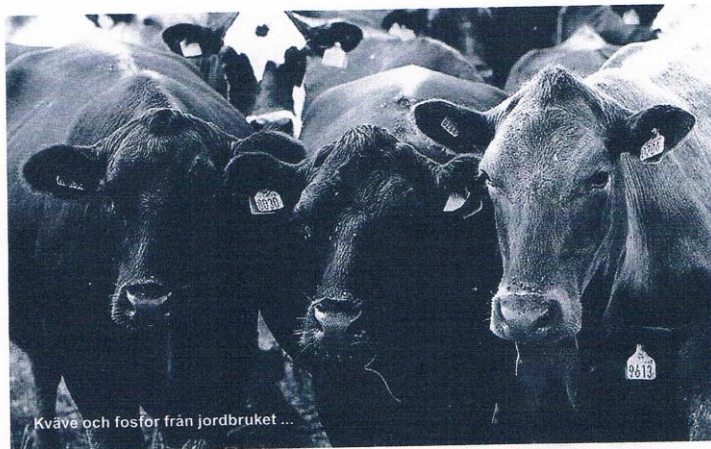
— Sjöfarten är ett exempel där arbetet med att skärpa regler för olika utsläpp går mycket långsamt, berättar Mattias Rust, som arbetar med sjöfartsfrågor på WWF. Det handlar om utsläpp till luft, om avloppsvatten, giftiga bottenfärger, oljespill, undervattensbuller och transport av oönskade, främmande arter, oftast i ballastvatten.

Sjöfarten regleras via den internationella sjöfartsorganisationen (IMO) och förändringar kommer bara att ske när alla är ense – vilket sällan går snabbt.

Green shipping

— Eftersom vi konsumenter verkligen kan göra skillnad, är ett av problemen att vi inte kan se på varan om den transporterats i en container med en gammal smutsig skorv eller i ett modernt fartyg från ett seriöst rederi, fortsätter Mattias. Det behövs definitivt en global, heltäckande märkning för sjöfarten och WWF diskuterar nu med flera rederier om hur en övergripande miljömärkning för sjöfarten skulle kunna se ut. Den måste ta ett helhetsgrepp på ett fartygs miljöpåverkan och vara utformad så att rederier som satsar pengar för att göra sina fartyg så miljöneutrala som möjligt får en konkurrensfördel. Det ska löna sig att tänka på miljön. Det gör det inte i dag.

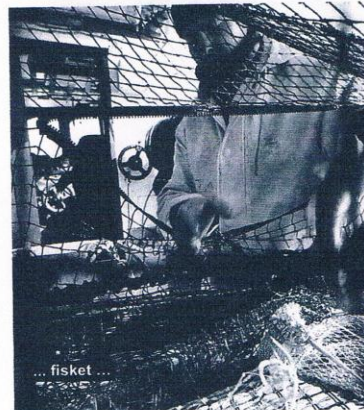
— När det gäller fartygstransporter har Östersjöregionen vuxit enormt sedan mitten av 1990-talet, berättar Mattias. Östersjön är i dag ett av världens

Kväve och fosfor från jordbruket ...

Foto: Ole Jonsson

I den senaste rapporten från WWF Baltic Ecoregion Programme, Future Trends in the Baltic Sea, visar WWF att trycket på Östersjön under de kommande tjugo åren blir massivt, från jordbruk, båttrafik, pipelines och kablar, vindkraftsutbyggnad, rekreation och turism.

... fisket ...

Foto: Stefan Rosengren

... och en ständigt ökande båttrafik är några exempel på belastningen av Östersjön.

Foto: Stockholms Hamnar

mest trafikerade hav med omkring 15 procent av världens totala fartygstransporter av gods och risken för olyckor och oljespill ökar hela tiden.

I Finska viken transporterades år 2005 ungefär 130 miljoner ton olja. Med dagens utveckling kan mängden transporterad olja öka till så mycket som 250 miljoner

ton olja år 2015. De största oljetankfartygen som trafikerar Finska viken kan ta en last på över 100 000 ton olja. Ett ton olja som hamnat i havet kan inom några dygn breda ut sig över en yta av en kvadratkilometers storlek.

Vanessa Klötzer på WWF Finland är ansvarig för en volontärverksamhet gällande oljespill, en verksamhet som pågått i WWF Finlands regi sedan 2003.

— Vi har bara behövt rycka ut på allvar ett par gånger som tur är, berättar Vanessa. Vi får dock med jämna mellanrum larm om olyckor där det behövs hjälp främst med hur man ska handskas med oljeskadade fåglar. Nu senast hände det i julas när miljontals liter tallolja läckte ut från en cistern i en hamn utanför Söderhamn i Sverige.

Enligt Vanessa har Finland inte haft något större spill på en längre tid och det är främst vid stora katastrofer som volontärer behövs.

— I dag har vi över 6 000 registrerade volontärer av vilka en del har utbildat sig till gruppledare och kärledare och fungerar som arbetsledare vid strandsanering, fortsätter Vanessa. Dessutom utbildar vi volontärer till att hjälpa till med vård av oljeskadade fåglar. Våra volontärer kan också kallas in av myndigheterna för att hjälpa till vid stora olyckor. Rent organisatoriskt arbetar vi under det regionala räddningsverket som har ansvar för oljesanering vid kusten, berättar hon.

Konflikter radat upp sig

I den senaste rapporten från WWFs Östersjöprogram, *Future Trends in the Baltic Sea*, visar WWF att trycket på Östersjön under de kommande tjugo åren blir massivt, från båttrafik, pipelines och kablar, vindkraftsutbyggnad, rekreation och turism. För första gången kan WWF visa trender på hur utvecklingen kommer att se ut inom olika branscher, till exempel för oss som gärna tillbringar fritiden vid våra kuster.

Visste du att det finns 120 000 byggnader i Sverige som ligger max 100 meter från Östersjön stränder, på fastlandet och på öar? Absolut tätast är bebyggelsen i Stockholms skärgård. Vad betyder då det? Jo, det betyder att fritidsborna gör om strandängar till gräsmattor, naturliga gångstigar till bilvägar eller parkeringsplatser och att kajer, bryggor och badplatser rsätter naturstränderna.

Påverkan i naturen blir stor, inte minst från fritidsfiskare som kanske inte har någon sommarstuga vid havet

men som med sina snabba motorbåtar letar upp bra fiskeställen. Vet de att risken för en ejderunge att bli tagen av en trut ökar hundrafalt om den lilla sjöfågelsflocken först skingsrats av en motorbåt? De tänker heller inte alltid på att det fina fiskestället har grannar – oftast

häckande fåglar, som lätt blir störda. Kanske det ligger en tärna på ägg i vassruggen intill? Efter att ha blivit störd kan den överge sitt rede och lämna sina ägg eller ungar.

— Allt det fina som havet ger oss vill vi behålla och bevara för framtiden, säger Pauli Merriman avslutningsvis. Men det är mycket kvar att göra, och ju fler som hjälper till desto bättre går det. Vi vet att enda vägen framåt för att undvika okontrollerad tillväxt är genom att vi samarbetar över gränserna, och att länderna runt Östersjön satsar på en uttållig och väl kontrollerad förvaltning, säger Pauli. Och vi kan ju, trots att mycket arbete återstår, glädja oss åt flera framgångar!

120 000
BYGGNADER I SVERIGE
LIGGER MAX 100 METER
FRÅN ÖSTERSJÖN STRÄNDER

MÅNGA GODA RESULTAT FRÅN WWF:s ÖSTERSJÖARBETE

- WWFs kampanjarbete för att stoppa dumpningen av avfallsvatten har gett resultat. 2011 beslöt FNs sjöfartsorganisation, IMO, att från och med 2016 förbjuda alla nybyggda kryssningsfartyg att tömma sitt avfallsvatten i Östersjön. Från och med 2018 gäller förbudet samtliga fartyg.

- 2005 bidrog WWF till att IMO, International Maritime Organisation, beslöt att klassificera Östersjön som ett särskilt känsligt område.

- WWF leder arbetet med inrättandet av marina skyddade områden, MPA, i Östersjön. 2007 satte HELCOM som mål att skapa ett nätverk av MPA-er i Östersjön 2010.

- Efter mycket arbete lyckades WWF övertyga ledande tillverkare om att sluta tillsätta fosfater i tvättmedel. Nu har det beslutats om en fosfatförbud inom Europa som gäller från och med juni 2013 för tvättmedel och januari 2017 för maskindiskmedel.

- Tack vare envist arbete har WWF lyckats få fiskare, fiskeindustrin och regeringar runt Östersjön att radikalt minska det illegala, orapporterade fisket. Resultatet är att fiskbestånden långsamt börjar återhämta sig.

- WWF hjälpte till att 2008 få ett förbud mot drivgarn som orsakar tumlarnas död. Förbudet medförde också en välkommen ökning av bestånden av vildlax.

- Strategiskt arbetar WWF aktivt med HELCOM Baltic Sea Action Plan och EUs

strategi för Östersjöregionen. Båda strategierna syftar till att förbättra Östersjöns miljöstatus.

- WWF har bidragit till att bevara och restaurera flera våtmarker i Östersjöregionen och därigenom minskat näringsläckage till Östersjön och bevarat mångfalden i avrinningsområdet.

- Tack vare WWF-projekt har miljöanpassat jordbruk kunnat införas av jordbrukare i St. Petersburg, Karelen, Kaliningrad, Estland och andra platser runt Östersjön.

- Samarbete med kryssningsrederier, färjebolag och industrier har lett till minskade utsläpp av spillvatten.

- WWFs Fiskguide till konsumenter fyller tio år i år och den har getts ut och anamats i övriga Östersjöländer.

- Tack vare fiskguiden har producenter, restauranger och allmänhet fått upp ögonen för hur viktigt det är att använda sig av miljögodkänd fisk och skaldjur, exempelvis från MSC, Marine Stewardship Council.

- Efter påverkansarbete från WWF har frivilliga åtaganden från fartygsindustrin bidragit till att minska risken för oljeolyckor.

- Gräsäl och havsörn är exempel på arter som WWF tillsammans med andra organisationer räddat genom långsiktiga bevarandeprojekt i Östersjön.

- WWF har gjort omfattande utbildningsinsatser i Östersjöregionen för att informera om hur viktigt bevarandearbetet är.

ÄR DU FÖR ELLER EMOT FISK?

Skriv på WWFs NAMNINSAMLING på wwf.se eller sänd ett vykort med orden

"JAG ÄR FÖR MER FISK" och ditt namn till: Världsnaturfonden WWF, Ulriksdals Slott, 170 81 SOLNA

